

ДВУГЛАВИЕ

Звярът Свирена философия трополи все по-наблизо.

В началото — както четецът любезно ще си спомни — не го разпознах, а го взех за б и б и н о лице. Това, което преди смятах за човка, сега се оказа глава.

В далечината не можех да различа главата му, но сега виждам, че са две. Едната гледа назад, макар че защо — не знам, а другата се е втреничила страховито право в четеца (читателя).

Все още не виждам третата глава (всяка ламя има най-малко три, някои видове, които не зная въдят ли се по нашите земи, имат по седем или по девет). Може обаче четецът да я забележи, затова ще я нарека читателската глава тази, третата, но за нея нищо няма да спомена.

С всичко това искам да отхвърля убеждението, навлязло дълбоко из мнозина вещи познавачи на философията и изящната словесност и с това превърнало се в предубеждение, досежно несистематичността на Йордан-Радичковото учение.

„Систематично“ произлиза от гръцкото *συστήμα* — ще рече единно цяло, съставено от части; в тази дума гърците са дочували *στίμων* — основа (на тъкачния стан), водеща нишка. Така пред нас се изтъква единното цяло на учението на Радичков — като многоглав звяр. Действително — поради древността на неговото дело и поради това, че до нас то не е достигнало в пълнотата си, може да се оспори: дали изобразяващата се *συστήμα* е двуглава, триглава или още-повече-глава. Несъмнено бъдещи ерудити ще хвърлят постепенно светлина

и върху този въпрос посредством дебати, дискусии и симпозиуми. Така те ще отхвърлят всяка възможна сянка на съмнение към *Йордан-Радичковата състѣца*, основаващо се на зверово не-излязло-в-нескритост-брой-главие. Със, чрез, а дори най-вече мимо това искам да подсказва една хипотеза: броят глави на *Йордан-Радичковата състѣца* е ирелевантен към нейната значимост, стига и само отдалече да се сме доловили земетръсното ѝ приближаване...

Но вече не на шега можем да обмислим въпроса трябва ли философията да бъде изобщо система или пък теория. В човешкия живот няма система, а има по-скоро безредие.

Хората се мъчат да подредят нещата, да ги разположат според план. Но събитията рано или късно срутват бента на плановете и след някое време хората пак се залавят да съграждат нови язове за своите начинания. По-присмехулни казват, че животът е „онова, което се случва...“

Още по-малко можем да кажем, че теорията помага някому. Може да му помогне житейският опит, а туй ще рече, натрупаното — тъй че това, което сега ни настига, да е подобно на предишно *вече преживяно*.

Още от времената на Черказките хроники хората грижливо си предават от поколение на поколение изпитаното посредством словото. Докато се учи, човекът първо запаметява думите, а след това, като му се случи някое ново преживяване, търси дума от онези, с които вече се е запасил, и по нейната следа се връща назад — кога за първи път е изпитана, а това ще рече почувствана и преживяна, а не само назубрена, тази, *сега пак* случила се дума — и чрез нишката, изпридана от следата на думата, човек изприда и настоящата си постъпка, като продължава да преде към бъдещето нишката на думата, която сега му се е явила, за да му помогне, като внесе подредба — ако ви харесва, нека и „система“ да е — в неговия опит.

Така всяка човешка дума насъбира [versameln] нишката на опита и с това чрез и през човека я полага в по-сетнешното. На младия езикът му се връчва като кросно, да тъче своя жи-

вот според най-добрите шарки, които е извезало човешкото племе; и малкото дете — сякаш още в майчината утроба е знаело какво трябва да прави, — изправи ли се на крачета, веднага се залавя за човешкото дело на думите: да ги преживее и с това да ги прибере при себе си за употреба.

От последните няколко века образованието насажда многотия от най-вече съвсем нови думи: в българския те често завършват на -изъм, -ация и пр. Писателите ги ненавиждат — ще рече, видят ли такава дума, мигом правят кръгом и значи правят се, че не я забелязват, не я виждат, ненавиждат я, камо ли да я турят из своите словоблъсканици.

Преди няколко години попаднах в една закувалня на предаване уж на български по радиото. Бях потресен — истината казвам, не го измислям, — че разбирам с мъка и забавяне, все едно на чужд език, който сега заучавам.

Въпреки писателската ненавист образованието и всекидневието пускат и проправят път на все повече и повече съвсем нови думи. Да вземем напосоки за пример една такава учена дума „конгрегация“. Чий опит може да свърже тя в здрава нишка, освен на учещия заради самото учене, сиреч на образоващия се?

Този самоцелно образоващ се може да хвърли много труд и най-сетне да стане наистина самоцелно образован, ще рече, ерудит. Ала питам се каква мъдрост има в това? Какво общо може да има с философията?

Да бъда и по-категоричен. Едно наистина велико име на философ — Кант! Но кой от вас, моите читатели, дори и да знае какво е „апрехензия“, е преживял тази дума и тя наистина да му е помогнала да осмисли собствения си житейски опит?

Хайдегер казва, че е „необходим нов интерес към езика, не изобретяване на нови термини, както някога си мислех, а връщане към изначалното съдържание на собствения ни език“, ето в какъв контекст:

„Никой не знае как ще изглежда съдбата на мисленето. В Париж през 1964 г. в един доклад, който самият аз не изнесох и който бе прочетен в превод на френски, развих темата Кра-

ят на философията и задачата на мисленето. Следователно аз правя разлика между философията, т.е. метафизиката, и мисленето, така както го разбирам.

Мисленето, което противопоставям в този доклад на философията предимно чрез опита за изясняване на същността на гръцката дума *ἀ-λήθεια*, е в сравнение с метафизиката много по-просто от философията, но тъкмо заради своята простота — доста по-трудно за осъществяване. То изисква нов интерес към езика, не изобретяване на нови термини, както някога си мислех, а връщане към изначалното съдържание на собствения ни език, разбран в неговото постоянно отмиране.¹²³

Една дума може да се преживее много пъти. А много думи могат да не се преживеят нито един път. Моят страх за систематичната и теоретична университетска философия е, че тя отмира, че се е превърнала в предмет, в дисциплина, във *Fach*¹²⁴, подобен на класическите филологии.

А пък мястото ѝ на водач и съратник в живота на всеки е заело ежедневието — ще го символизирам така: поп-фолк, интернет и ритане. А това вече съвсем не може да бъде, колкото и да е действително...

В „Битие и време“ Хайдегер говори за „въпроса за битието“ и за „пропадането в усреднеността“. Ето сега искам да ви покажа един важен според мен начин, по който могат да се преживеят тези термини от хора, изкушени или професионалисти във философията.

Да се обърнем към въпроса за битието, ще рече да се постави в основата на философията — ако и доколкото тя е наистина „любов към мъдростта“ — не една или друга, или всичките теоретични системи, или подведени под такъв знаменател учения на философи, а самото рефлексивно върху факта на тази невъзможност.

¹²³ Телевизионно интервю на Рихард Висер с Мартин Хайдегер. — В: Р а й н о в а, И. Философията в края на ХХ век. Плевен, 1995, 81–82.

¹²⁴ Вж.: Р о р т и, Р. Да се съхрани философията чиста: есе за Витгенщайн. — Философски алтернативи, 1996, № 1. с. 32.

Рефлектирането върху тази невъзможност може да ни възвърне към житейски ценния смисъл на философията, това ще рече — на задълбочено, поетично-митично мислене и насъбиране на насъбралите се стари, отново преживени думи по пътя на преживяване тъкмо на тяхната вече насъбралост се.

Може и да пробваме един такъв опит, за да избегнем или поне да не подпомагаме пропадането в усреднеността, когато не ние преживяваме, а някаква неясна безличност преживява вместо нас думите, които не ние (но и ние — не) разбираме в безмерната им хилядолетна дълбочина, но употребяваме подобно на клавиши по нашата техника...

Ясп-у-у-йр!

Ясп-у-у-йр!!

Ясп-у-у-йр?

ВТОРИ ТИЛ И ЗАДНИ ЧАСТИ НА КНИГАТА

(също като нейните първи тил и задни части — секретни)

Сега е времето на ритането. Когато някой падне, започват да го ритат и ако риташите са етични, го оставят, преди да е спрял да мърда, ако ли пък не са — след, а ако е много известен — дори и тогава не.

Когато преди пет-шест години паднах и започнаха да ме ритат — но бяха хора, както сами казваха за себе си, та ме оставяха да мърдам, — имах глупостта да се опитвам да ставам. Дори и да успеех да стана, веднага трябваше да почвам да ритам падналите, за да се знае от кои съм — от риташите или от ританите; туй ще рече, от победителите в живота или от неудачниците. Но на мене не ми се риташе, но пък и ритан не ми се струваше, че съм.

Така отново почвах да ме ритат, за да се разбере истината за мене: риташ ли съм, или ритан. Естествено, и риташите, и ританите най-много мразеха онези, които се мъчеха да се от-

субнат от голямата ританица, защото всъщност дори и на риташите не им се риташе, но все пак беше по-добре, отколкото тебе да те ритат.

Понеже по житейските пътеки, изпъстрени с превратности, обичам да размишлявам, размислих дали не е по-добре да се изкубна от голямата ританица на метър-два и да легна, без да мърдам; дори добавих и няколко конвулсии, преди да замра.

Идваха от ританицата риташци, довлечаха се и ритани, поглеждаха ме, ритваха ме веднъж-дваж проверочно да видят шо съм, пък отново хукваха към голямата ританица, да си вършат работата.

И тъй проснал съм се аз досама голямата ританица и хвърлям око незабелязано, да видя дали вече мога да се изправам. Очите ми изтекоха от чакане, гърбът ми се вкочани от преструване, но все е по-добре, нежели да си ритан и дори риташ. Последното го знам, защото, като понечих да споделя тайната си с няколко ритани, които се довлечаха близко, те мигом почваха да ме ритат с омраза, по-голяма от онази, която изпитваха към самите ритали ги. Тогава пак се налагаше да повтарям конвулсиите и замирането, дорде бившите ритани се отдалечаха като щастливи ритали.

Ританицата все тъй продължава и аз вече се чудя дали пък изобщо някога ще спре. И като друго не ми остава, размишлявам за произхода, времето и бъдещето на ритането.

В тази си медитация забелязах, че ритането е от памтивека, то ни е дадено от самата природа в качеството ни на двукраки с дълги крака, сред които освен човека е също и щъркелът.

Радичков е описал как щъркелът хубавичката *оритва* лишицата, след като него пък са го *изритали* от щъркеловото ято поради недъгавост. Нека с философска задълбоченост премислим тези страници от „Ноев ковчег“.

(Тук индианският вик „Ясп-у-у-йр!“ ще го пропусна, защото чуе ли го някой риташ или ритан, то той мигом ще довтаса, та да ме включи в ританицата. Е, да, ама не!)